

16 נובמבר 2009

לכבוד

מר. יובל שטייניץ- שר האוצר

רחוב קפלן 1, ירושלים

פקס: 025695344

א.נ.,

הנדון: הסיבות לשיעור השתתפות הנמוך של הנשים הערביות בשוק העבודה

בכנס שהתקיים בקריה האקדמאית אונו, ביום שלישי ה-10 בנובמבר 2009, התייחסת לסוגיית התעסוקה בחברה הערבית ובין היתר הזכרת, כי "הבעיה העיקרית [בתעסוקה] היא שיעור ההשתתפות הנמוך של גברים חרדים ושל נשים ערביות בכוח העבודה". בהמשך הדברים הסברת כי "מכשולים תרבותיים, מסגרות מסורתיות ודעה שלפיה על האישה הערבייה להישאר בתחום היישוב מעכבים את השתלבות האוכלוסייה הערבית בכוח העבודה". ברצוננו לציין כי יש בהסבר שלך מידה ניכרת של בריחה מאחריות וחוסר דיוק. ההסבר שלך מתעלם באופן מוחלט ואף מכוון מהסיבות העיקריות, הידועות לך היטב, לשיעור השתתפות הנמוך של הנשים הערביות בשוק העבודה. אנו סבורים כי התעלמות מכוונת זאת משקפת מדיניות ממשלתית עקבית בעניין זה, המתבססת בעיקר על תפיסה אידיאולוגית המאשימה את הקורבן ומסתירה את העוול הנעשה לקבוצות מוחלשות באוכלוסייה. אין בביקורת שלנו כדי לבטל את העובדה בנוגע לשיעורי השתתפות הנמוך של נשים ערביות בשוק העבודה. אנו חולקים עליך ולא מסכימים עם ההסבר, אשר אינו נכון, שלא לומר אינו הולם את המציאות ומתעלם ממצאי מחקרים אקדמאיים רבים. אנו סבורים שהסיבות לשיעור השתתפות של הנשים הערביות בשוק העבודה הישראלי הן אחרות, ולהלן נפרטן, בהתבסס על עבודת מחקר עקבית וממושכת בנושא. טענתך כי החברה הערבית שמרנית ואינה מאפשרת לנשים לצאת לעבודה מחוץ למקומות המגורים אינה מדויקת כלל ואף טועה ומטעה. חשוב לציין כי שיעור השתתפות של הנשים הערביות בכוח העבודה בישראל הוא נמוך יותר משיעור השתתפות של הנשים במדינות ערביות. מן הראוי שתדע כי שיעור השתתפות של

جمعية الجليل
الجمعية العربية القطرية
للبحوث والخدمات الصحية
انجودت הגליל
The Galilee Society

رکاز بنک المعلومات
رکاز بنک המידע
Rikayz Databank

مدى الكرمل
المركز العربي للدراسات
الاجتماعية التطبيقية
مדה אל-כרמל
המרכז הערבי למחקר
חברתי יישומי
Mada al-Carmel
Arab Center for
Applied Social
Research

مركز إعلامي للمجتمع
العربي في إسرائيل
מרכז תקשורת לחברה
הערבית פלסטינית
בישראל
Media Center for
Arab Palestinians in
Israel

هذا المشروع ممول من قبل
الاتحاد الأوروبي
פרויקט זה נתמך על ידי
האיחוד האירופי
Sponsored by the
European Union

נשים ערביות בישראל עומד על 20%, ולעומת זאת הוא עמוד על 40% בקטר ועל 29% בסעודיה, הנחשבות למדינות מסורתיות ושמרניות.¹ זאת ועוד, חשוב לציין כי 40% מהנשים הערביות האקדמאיות אינן עובדות למרות שאת השכלתן רכשו באוניברסיטאות השונות, זאת אומרת מחוץ למסגרת המסורתית שצינת כמכשול לתעסוקתן.² להלן הסיבות העיקריות לשיעור השתתפותן הנמוך של הנשים הערביות בכוח העבודה בישראל:

1. מחקרים רבים בישראל איששו את הסברה כי 75% מהגורמים לאבטלת ערבים בכלל, מקורם באפליה וחסמים בשוק העבודה ולא כתוצאה ממאפייני הפרט.³
2. העדר מקומות תעסוקה מספיקים ביישובים הערבים: אין זה סוד שהיישובים הערבים סובלים מהיעדר אזורי תעשייה מפותחים ומהיעדר תשתיות המאפשרות פיתוח אזורים כאלה. בכל הערים הערביות הגדולות, שלא להתייחס לכפרים הערביים אין ולו אזור תעשייה מפותח אחד.
3. העדר תחבורה ציבורית מאורגנת: אומנם קיימת בעיית תחבורה ציבורית בחלק מהפרפריה, הבעיה בחברה הערבית גדולה כפליים. במרבית הערים הערביות הגדולות אין תחבורה ציבורית מאורגנת ואילו בכפרים הערבים אין כמעט תחבורה ציבורית בכלל. כך למשל בכפר דבוריה ליד כפר תבור שיעור מחזיקי תואר ראשון מקרב הנשים עומד על 66% ואילו אוטובוס אחד נכס לכפר בשעה 7:00 פעם אחת ביום במשך הימים מראשון עד ששי.
4. העדר מעונות יום לילדים: מעונות יום נועדו בכדי לסייע ואף לעודד אמהות לצאת להצטרף לשוק העבודה. רשויות מקומיות ומשרד החינוך תומכים במעונות אלו. כמעט ואין, מעונות יום לילדים בחברה הערבית. במקרים אחדים אנחנו מדברים על מעונות יום שעברו הליך של הפרטה ולא נתמכים על ידי הרשות המקומית או משרד החינוך. מכאן, אין להם שום מחויבות לנשים העובדות והם מנוהלים באופן עסקי בלבד (רק 25 מסגרות מתוך 1600 קיימות ביישובים הערביים).
5. העדר הכשרה מקצועית שהולמת את צרכי שוק העבודה לנשים ערביות: המשבר בענף הטקסטיל במחצית השנייה של שנות ה-90 יצר משבר תעסוקתי בחברה בכלל ובחברה הערבית בפרט. הרבה נשים ערביות שעסקו זמן רב בענף הטקסטיל פוטרו עקב פתיחת הענף לסחר חופשי. מרביתן לא מצאו מקום עבודה אלטרנטיבי עד היום. בחלקן הגדול לא קיבלו שום הכשרה מקצועית הולמת בתחום אחר, דבר שחסם את דרכן להתמודדות על מקומות עבודה אלטרנטיביים.
6. העדר משרדי ממשלה ביישובים הערבים: אין בכל היישובים הערבים משרדי ממשלה, אשר מספקים מקומות תעסוקה להרבה נשים בערים יהודיות. רק 2.1% מעובדי שירות המדינה (להוציא את מערכת החינוך) הן נשים ערביות.⁴

¹ מקור: Global Employment Trend For Women, International Labor Office, Geneva, March 2008

² מקור: נשים נגד אלימות, "האקדמיות הערביות בשוק העבודה", (2007).

³ מקור: ראו כנס קיסריה (2002).

⁴ מקור: נציבות שירות המדינה, "ייצוג הולם ומצב קידום הנשים בשירותי המדינה", (2006).

7. גזענות: אין לנו ספק כי הגזענות כלפי הערבים, במיוחד בתקופה האחרונה הינה סיבה עיקרית לאי העסקת של נשים ערביות. מרבית סקרי דעת הקהל, הנעשים בקרב האוכלוסייה הבוגרת בישראל מצביעים על כך שמעסיקים יהודים מעדיפים להעסיק נשים יהודיות. המקרה של רשת "קרוקר" יכול לספק לנו תמונה ברורה כי מעסיקים מנסים, בגלוי ובסמוי, לא להעסיק ערבים מסיבות לאומיות ופוליטיות.

כל הסיבות לעיל מובילות למסקנה כי החסמים המשמעותיים העומדים בפני הנשים הערביות הם מבניים ולא דווקא תרבותיים. רובם ככולם מובילים אותנו למסקנה כי מדובר במדיניות מכוונת של הזנחה והדרת האוכלוסייה הערבית משוקי העבודה. המתבטא בהזנחת הכפרים הערבים, אפליה, העדר תשתיות ומקומות תעסוקה והשקעה ממשלתית נמוכה. סוגיות אלה הן באחריותה המלאה של הממשלה ובעיקר של משרד האוצר.

אנו סבורים כי התמודדות לעומק עם המכשולים שהוזכרו לעיל ושינוי במדיניות יאפשרו קידום נשים ערביות והשתלבותן בשוק העבודה, דבר שעשוי, לחזק את מעמדן של הנשים הערביות ויתרום לקידום הכלכלה הערבית.

קידום עניין זה הוא מתחום אחריותך הישירה. אי לכך, אנו מצפים שבמקום שתטיל את האחריות על התרבות הערבית ועל נשים ערביות, תקח אחריות ותיזום פרויקטים המספקים תשובות לחסמים שהוזכרו לעיל. לטיפולך המהיר נודה.

בכבוד רב,

הצוות האחראי על פרויקט ניתוח תקציב המדינה ממבט לאומי ומגדרי
אגודת הגליל; מדה אל-כרמל; מרכז אעלאם.

העתקים:

1. מנכ"ל אגודת הגליל, מר. בכר עוואודה (שותף לפרוייקט).
2. מנכ"ל מרכז אעלאם, ד"ר אמל ג'מאל (שותף לפרוייקט).
3. מנכ"ל מרכז מדה אל-כרמל, פרופ' נדים רוחאנא (שותף לפרוייקט)